Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τέταρτο τμήμα)

της 1ης Αυγούστου 2025*

«Προδικαστική παραπομπή – Περιβάλλον – Προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές – Οδηγία 2009/28/ΕΚ – Άρθρο 3 – Οδηγία (ΕΕ) 2018/2001 – Άρθρο 4 – Εθνικά κίνητρα για την παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές – Καθεστώς ενίσχυσης – Κρατικές ενισχύσεις – Άρθρο 108 ΣΛΕΕ – Αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής να αποφαίνεται επί της συμβατότητας μέτρων ενίσχυσης με την εσωτερική αγορά – Απόφαση της Επιτροπής διαπιστώνουσα τη συμβατότητα ενός τέτοιου καθεστώτος ενισχύσεων με την εσωτερική αγορά – Προσφυγή ασκηθείσα ενώπιον εθνικού δικαστηρίου από δικαιούχο ενίσχυσης δυνάμει του καθεστώτος αυτού, με την οποία αμφισβητείται τρόπος εφαρμογής του εν λόγω καθεστώτος ο οποίος συνδέεται άρρηκτα με τη λειτουργία του – Απαράδεκτο αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως υποβληθείσας στο πλαίσιο της προσφυγής αυτής σχετικά με την ερμηνεία των συγκεκριμένων διατάξεων των εν λόγω οδηγιών»

Στην υπόθεση C-514/23,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Consiglio di Stato (Συμβούλιο της Επικρατείας, Ιταλία) με απόφαση της 8ης Αυγούστου 2023, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 8 Αυγούστου 2023, στο πλαίσιο της δίκης

Tiberis Holding Srl

κατά

Gestore dei servizi energentici (GSE) SpA,

Ministero dello Sviluppo economico,

Ministero dell'Ambiente e della Sicurezza energetica,

παρισταμένης της:

Conza Energia Srl,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τέταρτο τμήμα),

συγκείμενο από τους I. Jarukaitis (εισηγητή), πρόεδρο τμήματος, K. Lenaerts, Πρόεδρο του Δικαστηρίου, ασκούντα καθήκοντα δικαστή του τετάρτου τμήματος, N. Jääskinen, A. Arabadjiev και M. Condinanzi, δικαστές,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ιταλική.

γενικός εισαγγελέας: A. Ράντος

γραμματέας: C. Di Bella, διοικητικός υπάλληλος,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 7ης Νοεμβρίου 2024,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

– η Tiberis Holding Srl, εκπροσωπούμενη από τους F. Bassan, I. Perego, G. M. Roberti, A. Sascaro και S. Venturini, avvocati,

– ο Gestore dei servizi energetici (GSE) SpA, εκπροσωπούμενος από τους R. Lener, A. Pugliese και C. San Mauro, avvocati,

– η Ιταλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον S. Fiorentino και την G. Palmieri, επικουρούμενους από την L. G. V. Delbono και τον P. Garofoli, avvocati dello Stato

– η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τους B. De Meester και A. Spina,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 6ης Φεβρουαρίου 2025,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 3 της οδηγίας 2009/28/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 2009, σχετικά με την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και την τροποποίηση και τη συνακόλουθη κατάργηση των οδηγιών 2001/77/ΕΚ και 2003/30/ΕΚ (ΕΕ 2009, L 140, σ. 16), καθώς και του άρθρου 4 της οδηγίας (ΕΕ) 2018/2001 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2018, για την προώθηση της χρήσης ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές (ΕΕ 2018, L 328, σ. 82).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ, αφενός, της Tiberis Holding Srl (στο εξής: Tiberis) και, αφετέρου, του Gestore dei servizi energetici (GSE) SpA, του Ministero dello Sviluppo economico (Υπουργείου Οικονομικής Ανάπτυξης, Ιταλία) και του Ministero dell'Ambiente e della Sicurezza energetica (Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενεργειακής Ασφάλειας, Ιταλία), σχετικά με τιμολόγια με τα οποία ο GSE ζήτησε από την Tiberis να του επιστρέψει μέρος των ενισχύσεων που είχε λάβει στο πλαίσιο καθεστώτος παροχής κινήτρων για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας πλην της φωτοβολταϊκής ενέργειας.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Ο κανονισμός (ΕΕ) 2015/1589

3 Το άρθρο 1 του κανονισμού (ΕΕ) 2015/1589 του Συμβουλίου, της 13ης Ιουλίου 2015, περί λεπτομερών κανόνων για την εφαρμογή του άρθρου 108 [ΣΛΕΕ] (ΕΕ 2015, L 248, σ. 9), περιέχει τους ακόλουθους ορισμούς:

«Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού, νοούνται ως:

α) “ενίσχυση”: κάθε μέτρο το οποίο πληροί όλα τα κριτήρια που καθορίζονται στο άρθρο 107 παράγραφος 1 [ΣΛΕΕ]·

β) “υφιστάμενη ενίσχυση”:

[...]
ii) κάθε εγκεκριμένη ενίσχυση, δηλαδή τα καθεστώτα ενισχύσεων και οι μεμονωμένες ενισχύσεις που έχουν εγκριθεί από την [Ευρωπαϊκή] Επιτροπή ή από το Συμβούλιο [της Ευρωπαϊκής Ένωσης]·

[...]

γ) “νέα ενίσχυση”: κάθε ενίσχυση, δηλαδή τα καθεστώτα ενισχύσεων και οι ατομικές ενισχύσεις, οι οποίες δεν αποτελούν υφιστάμενη ενίσχυση, καθώς και οι μεταβολές υφιστάμενων ενισχύσεων·

δ) “καθεστώς ενισχύσεων”: κάθε πράξη βάσει της οποίας, χωρίς να απαιτούνται περαιτέρω μέτρα εκτέλεσης, μπορούν να χορηγούνται ατομικές ενισχύσεις σε επιχειρήσεις οι οποίες ορίζονται στην εν λόγω πράξη κατά τρόπο γενικό και αφηρημένο και κάθε πράξη βάσει της οποίας μπορεί να χορηγείται ενίσχυση μη συνδεόμενη με συγκεκριμένο σχέδιο σε μία ή περισσότερες επιχειρήσεις για αόριστο χρονικό διάστημα ή/και για απροσδιόριστο ποσό·

[...]

στ) “παράνομη ενίσχυση”: νέα ενίσχυση η οποία εφαρμόζεται κατά παράβαση του άρθρου 108 παράγραφος 3 [ΣΛΕΕ]·

[...]».

4 Το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού 2015/1589 ορίζει τα εξής:

«Εκτός αν άλλως προβλέπεται σε κανονισμούς οι οποίοι θεσπίζονται με βάση το άρθρο 109 [ΣΛΕΕ] ή άλλες συναφείς διατάξεις της, κάθε σχέδιο για τη χορήγηση νέας ενίσχυσης κοινοποιείται εγκαίρως στην Επιτροπή από το οικείο κράτος [...].»

5 Κατά το άρθρο 3 του κανονισμού:

«Οι ενισχύσεις που χρήζουν κοινοποίησης σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 1, δεν τίθενται σε εφαρμογή παρά μόνον αφού η Επιτροπή λάβει, ή θεωρηθεί ότι έχει λάβει, απόφαση με την οποία εγκρίνει την εν λόγω ενίσχυση.»

Ο κανονισμός (ΕΚ) 794/2004

6 Το άρθρο 4, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΚ) 794/2004 της Επιτροπής, της 21ης Απριλίου 2004, σχετικά με την εφαρμογή του κανονισμού 2015/1589 (ΕΕ 2004, L 140, σ. 1), όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΕ) 2015/2282 της Επιτροπής, της 27ης Νοεμβρίου 2015 (ΕΕ 2015, L 325, σ. 1) (στο εξής: κανονισμός 794/2004), προβλέπει ότι, για τους σκοπούς του άρθρου 1, στοιχείο γ′, του κανονισμού 2015/1589, «νοείται ως μεταβολή υφιστάμενης ενίσχυσης κάθε αλλαγή, πλην των τροποποιήσεων καθαρά τυπικού ή διοικητικού χαρακτήρα, οι οποίες δεν είναι ικανές να επηρεάσουν την εκτίμηση του συμβιβάσιμου του εκάστοτε μέτρου ενίσχυσης με την κοινή αγορά. [...]»

Η απόφαση SA.43756

7 Με την απόφαση C(2016) 2726 final, της 28ης Απριλίου 2016, σχετικά με την κρατική ενίσχυση SA.43756 (2015/N) – Ιταλία, Στήριξη της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται στην Ιταλία από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (στο εξής: απόφαση SA.43756), η Επιτροπή αποφάσισε να μην προβάλει αντιρρήσεις όσον αφορά το καθεστώς ενίσχυσης που της είχε κοινοποιήσει η Ιταλία, υπό μορφή σχεδίου υπουργικής απόφασης, για την προώθηση της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, με την αιτιολογία ότι το εν λόγω καθεστώς ήταν συμβατό με την εσωτερική αγορά δυνάμει του άρθρου 107, παράγραφος 3, στοιχείο γ′, ΣΛΕΕ.

8 Το μέρος 2 της απόφασης, με τίτλο «Περιγραφή του μέτρου», περιλαμβάνει στο τμήμα 2.1, το οποίο επιγράφεται «Πλαίσιο και στόχοι του καθεστώτος ενισχύσεων», τις ακόλουθες αιτιολογικές σκέψεις:

«(2) Στόχος του κοινοποιηθέντος καθεστώτος είναι η προώθηση της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές. Το μέτρο θα βοηθήσει την Ιταλία να επιτύχει τους ευρωπαϊκούς στόχους για τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας. Το καθεστώς είναι ανοικτό σε όλες τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, εκτός από την ηλιακή φωτοβολταϊκή ενέργεια [...]

(3) Ενόψει της μεταρρύθμισης του εθνικού καθεστώτος στήριξης των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας σύμφωνα με τις διατάξεις [της ανακοίνωσης της Επιτροπής με τίτλο “Κατευθυντήριες γραμμές για τις κρατικές ενισχύσεις στους τομείς του περιβάλλοντος και της ενέργειας (2014-2020)” (ΕΕ 2014, C 200, σ. 1, στο εξής: κατευθυντήριες γραμμές 2014-2020)], η Ιταλία κοινοποίησε μεταβατικό καθεστώς για τα έτη 2015 και 2016. [...]

(4) Η Ιταλία κοινοποίησε στην Επιτροπή σχέδιο υπουργικής απόφασης που περιέχει τις διατάξεις εφαρμογής του καθεστώτος. Η υπουργική απόφαση θα εκδοθεί επισήμως όταν η Επιτροπή λάβει την απόφαση να μη διατυπώσει αντιρρήσεις.»

9 Το μέρος 3 της απόφασης έγκρισης, το οποίο αφορά την αξιολόγηση του κοινοποιηθέντος καθεστώτος ενισχύσεων, περιλαμβάνει τις αιτιολογικές σκέψεις 28 έως 66. Στις αιτιολογικές σκέψεις 31 και 32, η Επιτροπή διευκρινίζει ότι το κοινοποιηθέν καθεστώς, καθόσον αποσκοπεί

στη στήριξη της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των κατευθυντήριων γραμμών 2014-2020 και ότι, επομένως, η συμβατότητά του με το άρθρο 107, παράγραφος 3, στοιχείο γ', ΣΛΕΕ θα εκτιμηθεί βάσει των κρίσιμων διατάξεων των εν λόγω κατευθυντήριων γραμμών, ήτοι των διατάξεων των ενοτήτων 3.2, 3.3.1 και 3.3.2.

10 Η αιτιολογική σκέψη 34 της αποφάσεως SA.43756, η οποία επιγράφεται «Στόχος κοινού ενδιαφέροντος», έχει ως εξής:

«Στόχος του κοινοποιηθέντος μέτρου ενίσχυσης είναι να βοηθήσει την Ιταλία να επιτύχει τους μακροπρόθεσμους στόχους της [Ένωσης] για την κλιματική αλλαγή και την ενεργειακή βιωσιμότητα στο πλαίσιο της ενεργειακής πολιτικής της [Ευρωπαϊκής Ένωσης]. Το καθεστώς θα βοηθήσει την Ιταλία να επιτύχει τους στόχους της. Σύμφωνα με τα σημεία 30 και 31 των [κατευθυντήριων γραμμών 2014-2020], η Ιταλία καθόρισε τον στόχο του μέτρου και εξήγησε ότι το μέτρο θα συμβάλει στην επίτευξη των στόχων της ευρωπαϊκής ενεργειακής πολιτικής (βλέπε αιτιολογική σκέψη 2).»

11 Υπό τον τίτλο «Αναγκαιότητα της ενίσχυσης, κατάλληλο μέσο και χαρακτήρας κινήτρου», οι αιτιολογικές σκέψεις 36 έως 42 της απόφασης αυτής αναφέρονται, μεταξύ άλλων, στα σημεία 107, 116 και 49 των κατευθυντήριων γραμμών 2014-2020.

12 Υπό τον τίτλο «Αναλογικότητα», παρατίθενται οι ακόλουθες αιτιολογικές σκέψεις:

«(43) Σύμφωνα με το σημείο 69 των [κατευθυντήριων γραμμών 2014-2020], οι περιβαλλοντικές ενισχύσεις θεωρούνται αναλογικές εάν το ποσό τους ανά δικαιούχο περιορίζεται στο ελάχιστο αναγκαίο για την επίτευξη του στόχου της προστασίας του περιβάλλοντος.

(44) Η Επιτροπή αξιολόγησε την αναλογικότητα των ενισχύσεων σε σχέση με τις διατάξεις της ενότητας 3.3.2 των [κατευθυντήριων γραμμών 2014-2020], το οποίο αφορά τις ενισχύσεις λειτουργίας για παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές.

[...]

(47) Όπως διευκρινίζεται στο σημείο 128 των [κατευθυντήριων γραμμών 2014-2020], ελλείψει ανταγωνιστικής διαδικασίας υποβολής προσφορών, η Επιτροπή αξιολογεί την αναλογικότητα της ενίσχυσης υπό το πρίσμα των διατάξεων του σημείου 131 των [εν λόγω κατευθυντήριων γραμμών].

(48) Όσον αφορά τα έργα που περιλαμβάνονται στους καταλόγους προτεραιότητας για τα οποία ισχύει εγγυημένη τιμή αγοράς, η Ιταλία απέδειξε ότι η ενίσχυση ανά μονάδα ενέργειας δεν υπερβαίνει [το συνολικό σταθμισμένο μέσο κόστος ηλεκτρικής ενέργειας (levelised costs of electricity, στο εξής: LCOE)] για τη σχετική τεχνολογία. Για παράδειγμα, ο πίνακας 4 δείχνει ότι το εκτιμώμενο LCOE των επιλεγμένων έργων στον τομέα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας είναι σημαντικά υψηλότερο από την εκτιμώμενη τιμή στην αγορά ηλεκτρικής ενέργειας [...]. Το εύρος του [εσωτερικού συντελεστή απόδοσης] που εκτίμησε η Ιταλία [...] φαίνεται να είναι σύμφωνο ή χαμηλότερο από εκείνο των έργων στον τομέα των έργων ανανεώσιμης ενέργειας που εγκρίθηκαν πρόσφατα από την Επιτροπή [...].

[...]

(50) Για τα έργα που περιλαμβάνονται στους καταλόγους προτεραιότητας, εάν η τιμή της αγοράς ηλεκτρικής ενέργειας υπερβαίνει το εκτιμώμενο LCOE, η διαφορά θα ανακτηθεί μέσω μείωσης της προσαύξησης σε μεταγενέστερες καταβολές. Με τον τρόπο αυτόν θα αποφευχθούν υπερκέρδη, εάν οι υψηλότερες του LCOE τιμές της ηλεκτρικής ενέργειας αποφέρουν πρόσθετα έσοδα για το έργο (επιπλέον εκείνων που έχουν ληφθεί υπόψη για την εκτίμηση της αποδοτικότητας του έργου […]). [...]

(51) Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω, η Επιτροπή συμπεραίνει ότι η ανταμοιβή πληροί τις προϋποθέσεις του σημείου 131 των [κατευθυντήριων γραμμών 2014-2020] και είναι, επομένως, αναλογική.»

13 Η αιτιολογική σκέψη 66 της απόφασης SA.43756, η οποία επιγράφεται «Συμπέρασμα σχετικά με τη συμβατότητα του μέτρου με την εσωτερική αγορά», έχει ως εξής:

«Με βάση τα προεκτεθέντα, η Επιτροπή θεωρεί ότι το κοινοποιηθέν καθεστώς επιδιώκει στόχο κοινού ενδιαφέροντος και είναι αναγκαίο και αναλογικό, χωρίς να επηρεάζει αδικαιολόγητα τον ανταγωνισμό και τις συναλλαγές, και ότι, ως εκ τούτου, η ενίσχυση είναι συμβατή με την εσωτερική αγορά βάσει των [κατευθυντήριων γραμμών 2014-2020].»

Το ιταλικό δίκαιο

14 Στις αιτιολογικές σκέψεις της Decreto del Ministero dello Sviluppo economico – Incentivazione dell'energia elettrica prodotta da fonti rinnovabili diverse dal fotovoltaico (απόφασης του Υπουργείου Οικονομικής Ανάπτυξης περί παροχής κινήτρων για την ηλεκτρική ενέργεια που παράγεται από ανανεώσιμες πηγές πλην των φωτοβολταϊκών), της 23ης Ιουνίου 2016 (GURI αριθ. 150, της 29ης Ιουνίου 2016, σ. 8, στο εξής: υπουργική απόφαση της 23ης Ιουνίου 2016), γίνεται αναφορά, μεταξύ άλλων, στην οδηγία 2009/28 και στην απόφαση SA.43756.

15 Με το άρθρο 4, παράγραφοι 1 έως 3, της υπουργικής απόφασης της 23ης Ιουνίου 2016 προσδιορίζονται οι θεσπιζόμενες με την απόφαση αυτή διαδικασίες πρόσβασης στο σύστημα παροχή κινήτρων, ήτοι, αντιστοίχως, η εγγραφή στο ειδικό μητρώο, ανάλογα με την πηγή ενέργειας και το είδος εγκατάστασης, η συμμετοχή σε μειοδοτική δημοπρασία και η απευθείας συμμετοχή. Στο ίδιο άρθρο διευκρινίζονται, για κάθε είδος διαδικασίας, οι επιλέξιμες κατηγορίες εγκαταστάσεων, οι οποίες καθορίζονται κατ' ουσίαν βάσει της παραγωγικής ικανότητας κάθε σταθμού παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας.

16 Το άρθρο 7 της υπουργικής απόφασης της 23ης Ιουνίου 2016 αφορά τον καθορισμό των εγγυημένων τιμών αγοράς και των κινήτρων. Στην παράγραφο 4 του άρθρου αυτού προβλέπεται ότι, για τις εγκαταστάσεις δυναμικότητας κατώτερης ή ίσης των 500 kW, ο GSE αγοράζει κατά περίπτωση την ηλεκτρική ενέργεια που διοχετεύεται στο δίκτυο, καταβάλλοντας επί της καθαρής παραγωγής που διοχετεύεται στο δίκτυο συνολική τιμή ενθάρρυνσης, καθοριζόμενη κατά τα προβλεπόμενα στο παράρτημα 1 της υπουργικής απόφασης. Στην παράγραφο 6 του ίδιου άρθρου προβλέπεται ότι, σε περίπτωση που ο φορέας εκμετάλλευσης της εγκατάστασης επιλέξει να διατηρήσει την ενέργεια στην κατοχή του και να την πωλήσει στην ελεύθερη αγορά, ο GSE προβαίνει σε «κατ' αποκοπή απόσυρση», η δε μετάβαση από τον έναν τρόπο καταβολής του κινήτρου στον άλλο δεν επιτρέπεται περισσότερες από δύο φορές κατά τη διάρκεια της περιόδου εφαρμογής του μέτρου παροχής κινήτρων. Στην παράγραφο 5 προβλέπεται ότι, για τις εγκαταστάσεις ονομαστικής ισχύος άνω των 500 kW οι οποίες συμμετέχουν σε μειοδοτικές

δημοπρασίες, ο GSE καταβάλλει, για την καθαρή παραγωγή που διοχετεύεται στο δίκτυο, το κίνητρο που καθορίζεται κατ' εφαρμογήν της ίδιας υπουργικής απόφασης, η δε ενέργεια που παράγουν οι συγκεκριμένες εγκαταστάσεις παραμένει στη διάθεση του παραγωγού.

17 Ο τρόπος υπολογισμού των κινήτρων διευκρινίζεται στο μέρος 1 του παραρτήματος 1 της υπουργικής απόφασης της 23ης Ιουνίου 2016, το οποίο επιγράφεται «Καθορισμός των κινήτρων για νέες εγκαταστάσεις». Στο σημείο 1 του μέρους 1 καθορίζεται ο τρόπος υπολογισμού για τις εγκαταστάσεις δυναμικότητας έως 500 kW που επιλέγουν τη συνολική τιμή ενθάρρυνσης, κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 4, της υπουργικής απόφασης. Στο σημείο 2 καθορίζεται ο τρόπος υπολογισμού του κινήτρου για τις λοιπές εγκαταστάσεις.

18 Οι τιμές ενθάρρυνσης που χρησιμοποιούνται για τον υπολογισμό του κινήτρου διαφοροποιούνται ανάλογα με την ανανεώσιμη πηγή ενέργειας, τον τύπο της εγκατάστασης και την ισχύ της. Οι τιμές που ισχύουν για τις μεγάλες εγκαταστάσεις είναι χαμηλότερες από αυτές που ισχύουν για τις μεσαίες.

19 Το άρθρο 26, παράγραφος 1, της υπουργικής απόφασης της 23ης Ιουνίου 2016 προβλέπει ότι ο GSE δημοσιεύει ειδικές διαδικασίες εφαρμογής του συστήματος κινήτρων που θεσπίζεται με την απόφαση αυτή, ιδίως τους λειτουργικούς κανόνες που αφορούν, αντιστοίχως, τις διαδικασίες δημοπρασίας και τις διαδικασίες εγγραφής στο μητρώο.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

20 Η Tiberis εκμεταλλεύεται υδροηλεκτρικό σταθμό ισχύος 2,747 MW στον ποταμό Τίβερη. Στις 8 Σεπτεμβρίου 2017 ο GSE έκανε δεκτό το αίτημα που υπέβαλε η εταιρία αυτή στις 22 Δεκεμβρίου 2016 προκειμένου να υπαχθεί στο σύστημα κινήτρων για την παραγωγή ηλεκτρικής ενέργειας που προβλέπει η υπουργική απόφαση της 23ης Ιουνίου 2016, όπως συμπληρώθηκε με τις διαδικασίες εφαρμογής που θέσπισε ο GSE στις 15 Ιουλίου 2016, σύμφωνα με το άρθρο 26 της εν λόγω απόφασης.

21 Στις 5 Οκτωβρίου 2017 η Tiberis συνήψε με τον GSE σύμβαση για τους όρους χορήγησης του κινήτρου που της οφειλόταν δυνάμει του συστήματος αυτού. Από το 2017 έως το 2021 η Tiberis έλαβε ενισχύσεις συνολικού ύψους 4 044 340,75 ευρώ. Ωστόσο, με δύο τιμολόγια της 4ης Απριλίου 2022 και ένα τιμολόγιο της 2ας Μαΐου 2022, ο GSE ζήτησε από την Tiberis να του επιστρέψει μέρος των ενισχύσεων που είχε εισπράξει, συνολικού ύψους 1 224 210,86 ευρώ.

22 Η Tiberis άσκησε προσφυγή ενώπιον του Tribunale amministrativo regionale per il Lazio (διοικητικού πρωτοδικείου Περιφέρειας Λατίου, Ιταλία), με αίτημα την ακύρωση των ως άνω αιτημάτων επιστροφής, καθώς και των συμβατικών και κανονιστικών διατάξεων επί των οποίων βασίζονται. Προς στήριξη της προσφυγής της, η Tiberis προέβαλε, μεταξύ άλλων, παράβαση του άρθρου 3 της οδηγίας 2009/28 καθώς και του άρθρου 4 της οδηγίας 2018/2001. Ο GSE και η Conza Energia Srl, που είναι η έτερη διάδικος, υποστήριξαν ότι η προσφυγή ήταν απαράδεκτη, ως εκπροθέσμως ασκηθείσα, και, εν πάση περιπτώσει, αβάσιμη.

23 Το δικαστήριο αυτό έκρινε την προσφυγή παραδεκτή, αλλά την απέρριψε ως αβάσιμη.

24 Η Tiberis προσέβαλε την απόφαση αυτή ενώπιον του Consiglio di Stato (Συμβουλίου της Επικρατείας, Ιταλία), που είναι το αιτούν δικαστήριο, ζητώντας τη μεταρρύθμισή της, προέβαλε δε εκ νέου τον λόγο ακυρώσεως περί παραβάσεως του άρθρου 3 της οδηγίας 2009/28 και του άρθρου 4 της οδηγίας 2018/2001. Ο GSE και η Conza Energia ζητούν την απόρριψη του ενδίκου μέσου που άσκησε η Tiberis.

25 Το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι, εκ πρώτης όψεως, το μέρος 1, σημείο 2, του παραρτήματος 1 της υπουργικής απόφασης της 23ης Ιουνίου 2016 φαίνεται να αντιβαίνει στο άρθρο 3 της οδηγίας 2009/28 καθώς και στο άρθρο 4 της οδηγίας 2018/2001. Συγκεκριμένα, οι εν λόγω διατάξεις του δικαίου της Ένωσης καθορίζουν πέντε σωρευτικά κριτήρια προκειμένου τα κίνητρα να είναι νόμιμα. Πρώτον, τα κίνητρα πρέπει να βασίζονται στην αγορά, δεύτερον, να παρέχουν στους δικαιούχους τη δυνατότητα να ενεργούν με γνώμονα την αγορά, τρίτον, να μην προκαλούν περιττές στρεβλώσεις των αγορών, τέταρτον, να διασφαλίζουν ότι οι παραγωγοί ανταποκρίνονται στις τιμές της αγοράς και, πέμπτον, να διασφαλίζουν ότι οι παραγωγοί μεγιστοποιούν τα έσοδά τους από την αγορά. Επιπλέον, τα κίνητρα πρέπει να χορηγούνται κατά τρόπο ανοικτό, διαφανή, ανταγωνιστικό, αμερόληπτο και οικονομικά αποδοτικό.

26 Πάντως, η επίμαχη ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου εθνική ρύθμιση θα μπορούσε να έχει ως αποτέλεσμα να εξαναγκάσει τους παραγωγούς να μην κάνουν χρήση των κινήτρων, κατ’ αντίθεση προς τον σκοπό του συστήματος κινήτρων. Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο διευκρινίζει ότι το άρθρο 4 της υπουργικής απόφασης της 23ης Ιουνίου 2016 προβλέπει ότι η πρόσβαση στα κίνητρα αυτά είναι δυνατή βάσει τριών διαφορετικών διαδικασιών, πλην όμως οι παραγωγοί δεν είναι ελεύθεροι να επιλέξουν συγκεκριμένη διαδικασία, δεδομένου ότι το ποια διαδικασία μπορούν να χρησιμοποιήσουν εξαρτάται αποκλειστικά από την παραγωγική ικανότητα της οικείας εγκατάστασης. Επομένως, η Tiberis δεν μπορούσε να επιλέξει ελεύθερα μεταξύ της παροχής κινήτρου λόγω εγγραφής στο μητρώο ή παροχής κινήτρου λόγω συμμετοχής σε διαδικασία δημοπρασίας. Οι παραγωγοί, όμως, στους οποίους παρέχεται κίνητρο λόγω εγγραφής σε μητρώο υποχρεούνται να αποδίδουν στον GSE τη διαφορά μεταξύ της αγοραίας τιμής και της τιμής που εγγυάται ο GSE όταν η αγοραία τιμή είναι υψηλότερη από αυτήν, σε αντίθεση με τους παραγωγούς που διαθέτουν μεγάλες εγκαταστάσεις και επωφελούνται από την παροχή κινήτρου λόγω συμμετοχής σε διαδικασία δημοπρασίας, οι οποίοι μπορούν να εισπράξουν το σύνολο της αγοραίας τιμής.

27 Επιπλέον, η ρύθμιση σύμφωνα με την οποία διενεργείται εκκαθάριση προς όφελος του GSE όταν η αγοραία τιμή είναι υψηλότερη από την εγγυημένη τιμή ενδέχεται να μην είναι συμβατή προς τις οδηγίες 2009/28 και 2018/2001, καθόσον, κατά το αιτούν δικαστήριο, οι οδηγίες αυτές υποχρεώνουν τα κράτη μέλη να παρέχουν στους επιχειρηματίες τη δυνατότητα να ενεργούν κατ’ αντιστοιχία προς τη δυναμική της αγοράς, προκειμένου να αποφεύγονται οι στρεβλώσεις που απορρέουν από την εξάλειψη της δυνατότητας αντίδρασης των παραγωγών των παραγωγών στις διακυμάνσεις της ζήτησης, ενώ, λόγω του μηχανισμού «αρνητικού κινήτρου», οι παραγωγοί στους οποίους παρέχεται κίνητρο λόγω εγγραφής στο μητρώο δεν έχουν κανένα συμφέρον να ενεργήσουν σύμφωνα με τη δυναμική της αγοράς.

28 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Consiglio di Stato (Συμβούλιο της Επικρατείας) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Αντιτίθενται οι αρχές που διατυπώνονται στο άρθρο 3 της οδηγίας [2009/28] και στο άρθρο 4 της οδηγίας [2018/2011] σε εθνική ρύθμιση η οποία, στο πλαίσιο εθνικού καθεστώτος παροχής κινήτρων, προβλέπει, σε περιπτώσεις κατά τις οποίες οι παραγωγοί πωλούν την ενέργεια στην

ελεύθερη αγορά, τιμή ενθάρρυνσης με την οποία διασφαλίζεται ελάχιστη τιμή, η οποία αποτελεί ταυτόχρονα μέγιστη τιμή δυνάμει μηχανισμού εκκαθάρισης-επιστροφής των ποσών που υπερβαίνουν την αξία του κινήτρου όταν η αγοραία τιμή είναι υψηλότερη από αυτήν (το λεγόμενο αρνητικό κίνητρο), επιπλέον δε ο μηχανισμός διακανονισμού εφαρμόζεται μόνο σε περίπτωση που ο παραγωγός ο οποίος πωλεί την ενέργεια στην ελεύθερη αγορά αποκτά πρόσβαση στο κίνητρο μέσω εγγραφής στο οικείο μητρώο και όχι και σε περίπτωση που αποκτά πρόσβαση σε αυτό μέσω συμμετοχής σε διαδικασία δημοπρασίας;»

Επί του παραδεκτού της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως

29 Ο GSE υποστηρίζει ότι η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως είναι απαράδεκτη για τον λόγο ότι το αιτούν δικαστήριο, κατά παράβαση του άρθρου 94 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, δεν παρέθεσε το σύνολο των κρίσιμων πραγματικών περιστατικών ούτε εξέθεσε τους ακριβείς λόγους για τους οποίους διερωτάται ως προς τη συμβατότητα της εθνικής νομοθεσίας με το δίκαιο της Ένωσης.

30 Πρέπει να υπομνησθεί, συναφώς, ότι, κατά πάγια νομολογία, την οποία απηχεί το άρθρο 94, στοιχεία α′ και β′, του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου, η ανάγκη να δοθεί χρήσιμη για το εθνικό δικαστήριο ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης επιτάσσει να ορίζει το εν λόγω δικαστήριο το πραγματικό και νομικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται τα προδικαστικά ερωτήματα που υποβάλλει ή, τουλάχιστον, να εξηγεί τις πραγματικές περιστάσεις στις οποίες στηρίζονται τα ερωτήματα αυτά. Περαιτέρω, όπως ορίζει το άρθρο 94, στοιχείο γ′, του Κανονισμού Διαδικασίας, είναι απολύτως αναγκαίο η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως να εκθέτει τους λόγους που οδήγησαν το αιτούν δικαστήριο να υποβάλει ερωτήματα ως προς την ερμηνεία ή το κύρος συγκεκριμένων διατάξεων του δικαίου της Ένωσης, καθώς και τη σχέση την οποία το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι υφίσταται μεταξύ των διατάξεων αυτών και της εφαρμοστέας στην κύρια δίκη εθνικής νομοθεσίας (απόφαση της 21ης Δεκεμβρίου 2023, European Superleague Company, C-333/21, EU:C:2023:1011, σκέψη 59 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

31 Εν προκειμένω, η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως πληροί τις απαιτήσεις που υπομνήσθηκαν στην προηγούμενη σκέψη της παρούσας απόφασης.

32 Τούτου λεχθέντος, επισημαίνεται ότι η Ιταλική Κυβέρνηση επίσης υποστηρίζει ότι η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως είναι απαράδεκτη, τούτο όμως για τον λόγο ότι το αιτούν δικαστήριο δεν μπορεί να κάνει δεκτό το αίτημα της Tiberis, οπότε το υποβληθέν ερώτημα είναι υποθετικό. Συγκεκριμένα, κατά την Ιταλική Κυβέρνηση, η αποδοχή του αιτήματος της Tiberis θα συνεπαγόταν ουσιώδη τροποποίηση της εγκριθείσας με την απόφαση SA.43756 ενίσχυσης, πράγμα που θα ισοδυναμούσε με χορήγηση νέας ενίσχυσης χωρίς κοινοποίηση στην Επιτροπή και χωρίς έγκριση από αυτήν. Τούτο, όμως, προσκρούει στο άρθρο 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ.

33 Πρέπει, συναφώς, να υπομνησθεί ότι, κατά πάγια νομολογία, στο πλαίσιο της διαδικασίας του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, εναπόκειται αποκλειστικώς στο εθνικό δικαστήριο, το οποίο έχει επιληφθεί της διαφοράς και φέρει την ευθύνη της δικαστικής απόφασης που πρόκειται να εκδοθεί, να εκτιμήσει, λαμβάνοντας υπόψη τις ιδιαιτερότητες της υπόθεσης, τόσο την αναγκαιότητα της έκδοσης προδικαστικής αποφάσεως για την έκδοση της δικής του απόφασης όσο και τη λυσιτέλεια των ερωτημάτων τα οποία υποβάλλει στο Δικαστήριο. Συνεπώς, εφόσον τα υποβληθέντα ερωτήματα αφορούν την ερμηνεία του δικαίου της Ένωσης, το Δικαστήριο

υποχρεούται κατ' αρχήν να απαντήσει (αποφάσεις της 21ης Απριλίου 1988, Pardini, 338/85, EU:C:1988:194, σκέψη 8, και της 22ας Οκτωβρίου 2024, Kolin Inşaat Turizm Sanayi ve Ticaret, C-652/22, EU:C:2024:910, σκέψη 36 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

34 Εντούτοις, εναπόκειται στο Δικαστήριο να εξετάσει τις συνθήκες υπό τις οποίες του έχουν υποβληθεί τα ερωτήματα από το εθνικό δικαστήριο, προκειμένου να εξακριβώσει αν έχει αρμοδιότητα ή αν είναι παραδεκτή η αίτηση που του έχει υποβληθεί (απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2024, Kolin Inşaat Turizm Sanayi ve Ticaret, C-652/22, EU:C:2024:910, σκέψη 37 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

35 Το Δικαστήριο μπορεί, μεταξύ άλλων, να κληθεί να εξετάσει εάν οι διατάξεις του δικαίου της Ένωσης τις οποίες αφορούν τα προδικαστικά ερωτήματα έχουν εφαρμογή στη διαφορά της κύριας δίκης. Σε αντίθετη περίπτωση, οι διατάξεις αυτές δεν ασκούν επιρροή για την επίλυση της διαφοράς και η ζητούμενη προδικαστική απόφαση δεν είναι αναγκαία για να καταστεί δυνατή η εκ μέρους του αιτούντος δικαστηρίου έκδοση της απόφασής του, οπότε τα υποβληθέντα ερωτήματα πρέπει να κριθούν απαράδεκτα (απόφαση της 22ας Οκτωβρίου 2024, Kolin Inşaat Turizm Sanayi ve Ticaret, C-652/22, EU:C:2024:910, σκέψη 38).

36 Εν προκειμένω, από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι, με την προσφυγή της ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, η Tiberis αμφισβητεί τη νομιμότητα, υπό το πρίσμα του άρθρου 3 της οδηγίας 2009/28 και του άρθρου 4 της οδηγίας 2018/2001, του προβλεπόμενου από την υπουργική απόφαση της 23ης Ιουνίου 2016 μηχανισμού αρνητικού κινήτρου, ο οποίος συνιστά τρόπο εφαρμογής του θεσπισθέντος με την υπουργική απόφαση καθεστώτος προώθησης της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από ανανεώσιμες πηγές πλην της φωτοβολταϊκής ενέργειας.

37 Εξάλλου, όπως προκύπτει από τη δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο καθώς και από την επ' ακροατηρίου συζήτηση που διεξήχθη ενώπιόν του, δεν αμφισβητείται ότι το επίμαχο καθεστώς προώθησης της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από ανανεώσιμες πηγές εκτός της φωτοβολταϊκής ενέργειας συνιστά καθεστώς κρατικών ενισχύσεων, κατά την έννοια του άρθρου 107 ΣΛΕΕ, του άρθρου 2, στοιχείο ια', της οδηγίας 2009/28, καθώς και του άρθρου 2, δεύτερο εδάφιο, σημείο 5, της οδηγίας 2018/2001, το οποίο κοινοποιήθηκε από τις αρμόδιες ιταλικές αρχές στην Επιτροπή και αποτελεί αντικείμενο της απόφασης SA.43756. Με την απόφαση αυτή, το θεσμικό όργανο αποφάσισε να μην προβάλει αντιρρήσεις, κρίνοντας ότι το κοινοποιηθέν καθεστώς είναι συμβατό με την εσωτερική αγορά δυνάμει του άρθρου 107, παράγραφος 3, στοιχείο γ', ΣΛΕΕ.

38 Επομένως, στην υπό κρίση υπόθεση, πρέπει να εξακριβωθεί αν προσφυγή ασκηθείσα ενώπιον εθνικού δικαστηρίου από οικονομικό φορέα, προς αμφισβήτηση του τρόπου εφαρμογής καθεστώτος κρατικών ενισχύσεων για την προώθηση της ηλεκτρικής ενέργειας που παράγεται από ανανεώσιμες πηγές, του οποίου ο φορέας αυτός είναι δικαιούχος και το οποίο αποτελεί αντικείμενο απόφασης της Επιτροπής με την οποία διαπιστώνεται ότι το καθεστώς ενισχύσεων είναι συμβατό με την εσωτερική αγορά, μπορεί να κριθεί από το δικαστήριο αυτό υπό το πρίσμα των διατάξεων του άρθρου 3 της οδηγίας 2009/28 ή του άρθρου 4 της οδηγίας 2018/2001, τις οποίες επικαλείται ο προσφεύγων φορέας και οι οποίες αποτελούν το αντικείμενο του υποβληθέντος ερωτήματος.

39 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι, κατά πάγια νομολογία, στο σύστημα ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων που θεσπίζει η Συνθήκη ΛΕΕ, τα εθνικά δικαστήρια και η Επιτροπή επιτελούν συμπληρωματικούς αλλά διακριτούς ρόλους (απόφαση της 2ας Μαΐου 2019, A-Fonds, C-598/17, EU:C:2019:352, σκέψη 45 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

40 Ειδικότερα, τα εθνικά δικαστήρια μεριμνούν για τη διαφύλαξη, μέχρι την τελική απόφαση της Επιτροπής, των δικαιωμάτων των υποκειμένων δικαίου σε περίπτωση τυχόν παράβασης, από τις κρατικές αρχές, της απαγόρευσης του άρθρου 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ. Προς τον σκοπό αυτόν, τα εθνικά δικαστήρια μπορούν να επιλαμβάνονται διαφορών στο πλαίσιο των οποίων έχουν την υποχρέωση να ερμηνεύουν και να εφαρμόζουν την έννοια της ενίσχυσης κατ' άρθρο 107, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, προκειμένου, ιδίως, να κρίνουν αν ένα κρατικό μέτρο που ελήφθη χωρίς να τηρηθεί η διαδικασία προηγουμένου ελέγχου του άρθρου 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ έπρεπε ή όχι να έχει υποβληθεί στη διαδικασία αυτή. Αντιθέτως, τα εθνικά δικαστήρια δεν είναι αρμόδια να αποφαίνονται επί της συμβατότητας μέτρων ενίσχυσης ή καθεστώτος κρατικών ενισχύσεων με την εσωτερική αγορά. Πράγματι, κατά πάγια νομολογία, η εκτίμηση αυτή εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Επιτροπής, υπό τον έλεγχο των δικαιοδοτικών οργάνων της Ένωσης (πρβλ. αποφάσεις της 15ης Σεπτεμβρίου 2016, PGE, C-574/14, EU:C:2016:686, σκέψεις 31 και 32, και της 2ας Μαΐου 2019, A-Fonds, C-598/17, EU:C:2019:352, σκέψη 46 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

41 Επιπλέον, κατά πάγια νομολογία, η διαδικασία του άρθρου 108 ΣΛΕΕ ουδέποτε πρέπει να καταλήγει σε αποτέλεσμα αντίθετο προς τις ειδικές διατάξεις της Συνθήκης ΛΕΕ. Επομένως, ενίσχυση η οποία, αυτή καθεαυτήν ή λόγω ορισμένων εκ των τρόπων εφαρμογής της, παραβιάζει διατάξεις ή γενικές αρχές του δικαίου της Ένωσης δεν μπορεί να κηρυχθεί συμβατή με την εσωτερική αγορά. Συγκεκριμένα, όταν οι τρόποι εφαρμογής μιας ενίσχυσης ή ενός καθεστώτος ενισχύσεων συνδέονται τόσο άρρηκτα με το αντικείμενο της ενίσχυσης ή του καθεστώτος ενισχύσεων ή με τη λειτουργία τους, ώστε να μην είναι δυνατόν να εκτιμηθούν μεμονωμένα, το αποτέλεσμά τους όσον αφορά το αν η ενίσχυση ή το καθεστώς ενισχύσεων είναι ή όχι συμβατό με την εσωτερική αγορά πρέπει κατ' ανάγκην να εκτιμάται μέσω της διαδικασίας του άρθρου 108 ΣΛΕΕ (πρβλ. απόφαση της 2ας Μαΐου 2019, A-Fonds, C-598/17, EU:C:2019:352, σκέψη 48 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία, και απόφαση της 31ης Ιανουαρίου 2023, Επιτροπή κατά Braesch κ.λπ., C-284/21 P, EU:C:2023:58, σκέψεις 96 και 97 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

42 Επομένως, στις περιπτώσεις αυτές, η εκτίμηση των τρόπων εφαρμογής της ενίσχυσης εκφεύγει της αρμοδιότητας των εθνικών δικαστηρίων (πρβλ. απόφαση της 2ας Μαΐου 2019, A-Fonds, C-598/17, EU:C:2019:352, σκέψη 47 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

43 Υπενθυμίζεται, επίσης, ότι η εφαρμογή των κανόνων της Ένωσης στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων στηρίζεται στην υποχρέωση καλόπιστης συνεργασίας μεταξύ, αφενός, των εθνικών δικαστηρίων και, αφετέρου, της Επιτροπής και των δικαιοδοτικών οργάνων της Ένωσης, στο πλαίσιο της οποίας καθένας ενεργεί σύμφωνα με τον ρόλο που του έχει ανατεθεί από τη Συνθήκη ΛΕΕ. Στο πλαίσιο της συνεργασίας αυτής, τα εθνικά δικαστήρια πρέπει να διατάσσουν όλα τα γενικά ή ειδικά μέτρα που είναι κατάλληλα για να διασφαλιστεί η εκτέλεση των υποχρεώσεων που απορρέουν από το δίκαιο της Ένωσης και να απέχουν από τη λήψη μέτρων ικανών να θέσουν σε κίνδυνο την επίτευξη των σκοπών της Συνθήκης, όπως προκύπτει από το άρθρο 4, παράγραφος 3, ΣΕΕ. Επομένως, τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν, ιδίως, να απέχουν από την έκδοση αποφάσεων που αντιβαίνουν σε απόφαση της Επιτροπής περί της συμβατότητας κρατικής ενίσχυσης με την εσωτερική αγορά, εκτίμηση η οποία εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα του εν λόγω θεσμικού οργάνου υπό τον έλεγχο του δικαστή της Ένωσης (πρβλ.

αποφάσεις της 15ης Σεπτεμβρίου 2016, PGE, C-574/14, EU:C:2016:686, σκέψεις 33 και 34 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία, και της 17ης Οκτωβρίου 2024, NFŠ, C-28/23, EU:C:2024:893, σκέψη 59).

44 Εν προκειμένω, από την ενώπιον του Δικαστηρίου δικογραφία προκύπτει ότι ο επίμαχος στην κύρια δίκη μηχανισμός αρνητικού κινήτρου αποτελεί έναν από τους τρόπους λειτουργίας του καθεστώτος ενισχύσεων το οποίο αφορά η απόφαση SA.43756, όπως άλλωστε επιβεβαιώθηκε κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση. Συναφώς, όπως προκύπτει, ιδίως, από τις αιτιολογικές σκέψεις 43, 44, 47, 48, 50 και 51 της απόφασης SA.43756, ο επίμαχος στο πλαίσιο της κύριας δίκης μηχανισμός αρνητικού κινήτρου καθορίζει εν τέλει το ποσό της ενίσχυσης που χορηγείται σε κάθε επιχειρηματία ο οποίος είναι δικαιούχος του επίμαχου καθεστώτος ενισχύσεων λόγω της εγγραφής του σε μητρώο. Λόγω του μηχανισμού αυτού, η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, όσον αφορά τα έργα που είναι εγγεγραμμένα σε μητρώο, το επίμαχο καθεστώς ενισχύσεων πληροί την προϋπόθεση της αναλογικότητας.

45 Επομένως, λαμβανομένης υπόψη της νομολογίας που υπομνήσθηκε στη σκέψη 41 της παρούσας απόφασης, ο συγκεκριμένος τρόπος χορήγησης, ο οποίος συνδέεται άρρηκτα με τη λειτουργία του επίμαχου καθεστώτος ενισχύσεων, δεν είναι δυνατόν να εκτιμηθεί χωριστά από το καθεστώς αυτό.

46 Επιπλέον, από την ίδια νομολογία προκύπτει ότι η Επιτροπή δεν μπορούσε να κηρύξει το καθεστώς κρατικών ενισχύσεων που αποτελεί το αντικείμενο της απόφασης SA.43756 συμβατό με την εσωτερική αγορά, δυνάμει του άρθρου 107, παράγραφος 3, στοιχείο γ', ΣΛΕΕ, χωρίς προηγουμένως να βεβαιωθεί ότι το καθεστώς αυτό δεν παραβιάζει κατά τα λοιπά άλλες σχετικές διατάξεις ή γενικές αρχές του δικαίου της Ένωσης (απόφαση της 31ης Ιανουαρίου 2023, Επιτροπή κατά Braesch κ.λπ., C-284/21 P, EU:C:2023:58, σκέψη 100).

47 Επομένως, πρώτον, το να επιτραπεί σε εθνικό δικαστήριο, στο πλαίσιο της εφαρμογής του επίμαχου καθεστώτος ενισχύσεων, να αποφανθεί και αυτό επί της νομιμότητας, υπό το πρίσμα του άρθρου 3 της οδηγίας 2009/28, του μηχανισμού αρνητικού κινήτρου θα ισοδυναμούσε, κατ' ουσίαν, με την απονομή στο δικαστήριο αυτό της εξουσίας να υποκαταστήσει με τη δική του εκτίμηση την εκτίμηση στην οποία προέβη η Επιτροπή με την απόφαση SA.43756 και, επομένως, με σφετερισμό, κατά παράβαση της νομολογίας που παρατίθεται στη σκέψη 40 της παρούσας απόφασης, των αποκλειστικών αρμοδιοτήτων του θεσμικού οργάνου όσον αφορά την εκτίμηση της συμβατότητας των κρατικών ενισχύσεων προς την εσωτερική αγορά καθώς και με παραβίαση της υποχρέωσης καλόπιστης συνεργασίας με τα θεσμικά όργανα της Ένωσης, περί της οποίας γίνεται λόγος στη σκέψη 43 της παρούσας απόφασης (βλ., κατ' αναλογίαν, απόφαση της 15ης Σεπτεμβρίου 2016, PGE, C-574/14, EU:C:2016:686, σκέψεις 36 και 37).

48 Το γεγονός ότι η απόφαση SA.43756 δεν μνημονεύει ρητώς την οδηγία 2009/28, και συγκεκριμένα το άρθρο 3 αυτής, το οποίο αφορά το υποβληθέν ερώτημα, δεν ασκεί συναφώς επιρροή.

49 Το καθεστώς ενισχύσεων που αποτελεί το αντικείμενο της απόφασης αυτής αποσκοπεί ακριβώς, όπως προκύπτει από τις αιτιολογικές σκέψεις 2 έως 4 και 34, στην προώθηση, στην Ιταλία, της παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας πλην της φωτοβολταϊκής ενέργειας και, όπως επισημαίνεται στην αιτιολογική σκέψη 31, το κοινοποιηθέν καθεστώς, το οποίο αντιστοιχεί στο επίμαχο στην κύρια δίκη καθεστώς, εκτιμήθηκε ειδικότερα υπό το πρίσμα των κατευθυντήριων γραμμών 2014-2020. Στο σημείο 107 των κατευθυντήριων γραμμών, στο οποίο παραπέμπει η αιτιολογική σκέψη 36 της απόφασης SA.43756, υπενθυμίζεται ότι η Ένωση έχει θέσει φιλόδοξους στόχους όσον αφορά την κλιματική αλλαγή και την ενεργειακή βιωσιμότητα, ότι αρκετές ενωσιακές νομοθετικές πράξεις, όπως η οδηγία 2009/28, υποστηρίζουν

ήδη την επίτευξη των στόχων αυτών και ότι, υπό ορισμένους όρους, οι κρατικές ενισχύσεις μπορούν να αποτελέσουν κατάλληλο μέσο συμβολής στην επίτευξη των στόχων της Ένωσης και των συναφών εθνικών στόχων.

50 Επομένως, κατά την εκτίμηση, στο πλαίσιο της απόφασης SA.43756, της συμβατότητας του επίμαχου καθεστώτος ενισχύσεων με την εσωτερική αγορά, συμπεριλαμβανομένου του τρόπου λειτουργίας που συνίσταται από τον μηχανισμό αρνητικού κινήτρου, η Επιτροπή έλαβε κατ' ανάγκην υπόψη την οδηγία 2009/38.

51 Δεύτερον, όσον αφορά την εκτίμηση της συμβατότητας του μηχανισμού αρνητικού κινήτρου με το άρθρο 4 ή και με το άρθρο 6 της οδηγίας 2018/2001, το οποίο επικαλείται, μεταξύ άλλων, η Επιτροπή, επισημαίνεται ότι η οδηγία αυτή εκδόθηκε, βεβαίως, μετά την απόφαση SA.43756, οπότε δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι με την εν λόγω απόφαση η Επιτροπή εκτίμησε κατ' ανάγκην τον συγκεκριμένο μηχανισμό και βεβαιώθηκε ότι δεν παραβιάζει κάποια από τις διατάξεις αυτές.

52 Εντούτοις, αφενός, δεδομένου ότι το καθεστώς ενισχύσεων που θεσπίστηκε με την απόφαση της 23ης Ιουνίου 2016 εγκρίθηκε από την Επιτροπή δυνάμει της απόφασης SA.43756, εμπίπτει στην έννοια της «υφιστάμενης ενίσχυσης», κατά το άρθρο 1, στοιχείο β', σημείο ii, του κανονισμού 2015/1589.

53 Πάντως, το άρθρο 108, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ παρέχει στην Επιτροπή την αρμοδιότητα να εξετάζει διαρκώς, σε συνεργασία με τα κράτη μέλη, τα καθεστώτα ενισχύσεων που υφίστανται σε αυτά. Η εν λόγω εξέταση μπορεί να οδηγήσει την Επιτροπή να προτείνει στο οικείο κράτος μέλος τα κατάλληλα μέτρα που απαιτεί η προοδευτική ανάπτυξη ή η λειτουργία της κοινής εσωτερικής αγοράς και, εφόσον παρίσταται ανάγκη, να αποφασίσει την κατάργηση ή την τροποποίηση ενίσχυσης την οποία έχει κρίνει ασύμβατη με την εσωτερική αγορά (απόφαση της 18ης Ιουλίου 2013, P, C-6/12, EU:C:2013:525, σκέψη 40 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).

54 Επιπλέον, στο πλαίσιο του διαρκούς ελέγχου των υφισταμένων καθεστώτων ενισχύσεων, η νομική κατάσταση δεν μεταβάλλεται μέχρι την αποδοχή, από το οικείο κράτος μέλος, των μέτρων που προτείνονται ως κατάλληλα ή μέχρι την έκδοση της τελικής απόφασης της Επιτροπής (πρβλ. απόφαση της 10ης Μαΐου 2005, Ιταλία κατά Επιτροπής, C-400/99, EU:C:2005:275, σκέψη 61).

55 Επομένως, η εκτίμηση της συμβατότητας υφιστάμενου καθεστώτος ενισχύσεων με την εσωτερική αγορά εξακολουθεί να εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Επιτροπής υπό τον έλεγχο των δικαιοδοτικών οργάνων της Ένωσης, σύμφωνα με τη νομολογία που υπομνήσθηκε στη σκέψη 40 της παρούσας απόφασης.

56 Κατά τα λοιπά, εν προκειμένω, με την ανακοίνωση με τίτλο «Κατευθυντήριες γραμμές του 2022 για τις κρατικές ενισχύσεις στους τομείς του κλίματος, της προστασίας του περιβάλλοντος και της ενέργειας» (ΕΕ 2022, C 80, σ. 1), η οποία αντικατέστησε τις κατευθυντήριες γραμμές 2014-2020 στις 18 Φεβρουαρίου 2022, η Επιτροπή πρότεινε στα κράτη μέλη, ως «κατάλληλο μέτρο», κατά την έννοια του άρθρου 108, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, την τροποποίηση, εφόσον απαιτείται, των υφιστάμενων καθεστώτων ενισχύσεων για την προστασία του περιβάλλοντος και την ενέργεια, προκειμένου να τα εναρμονίσουν με τις εν λόγω κατευθυντήριες γραμμές το αργότερο έως τις 31 Δεκεμβρίου 2023.

57 Ωστόσο, η προθεσμία αυτή δεν είχε ακόμη λήξει στις 4 Απριλίου 2022 ούτε στις 2 Μαΐου 2022, ημερομηνίες κατά τις οποίες εκδόθηκαν τα τιμολόγια από τα οποία ανέκυψε η διαφορά της κύριας δίκης και για τα οποία γίνεται λόγος στη σκέψη 21 της παρούσας απόφασης.

58 Αφετέρου, οποιαδήποτε τροποποίηση του επίμαχου στην κύρια δίκη μηχανισμού αρνητικού κινήτρου θα μπορούσε, λόγω ενδεχόμενης αύξησης της έντασης της ενίσχυσης που θα μπορούσε να προκύψει εξ αυτής, να επηρεάσει την εκτίμηση της συμβατότητας του επίμαχου καθεστώτος ενισχύσεων με την εσωτερική αγορά. Συγκεκριμένα, ο μηχανισμός αυτός συνδέεται άρρηκτα με τη λειτουργία του εν λόγω καθεστώτος, η δε Επιτροπή, αν δεν υπήρχε ο μηχανισμός, θα έκρινε, ενδεχομένως, ότι το επίμαχο καθεστώς ενισχύσεων δεν είναι σύμφωνο με την αρχή της αναλογικότητας και δεν θα το κήρυσσε, ως εκ τούτου, συμβατό με την εσωτερική αγορά. Επομένως, μια τέτοια τροποποίηση θα συνιστούσε, σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 1, του κανονισμού 794/2004, «τροποποίηση υφιστάμενης ενίσχυσης» και, ως εκ τούτου, «νέα ενίσχυση», κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο γ′, του κανονισμού 2015/1589, για την οποία ισχύει υποχρέωση κοινοποίησης κατά το άρθρο 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ και της οποίας η εκτίμηση της συμβατότητας με την εσωτερική αγορά εμπίπτει, σύμφωνα με τη νομολογία που υπομνήσθηκε στη σκέψη 40 της παρούσας απόφασης, στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Επιτροπής υπό τον έλεγχο των δικαιοδοτικών οργάνων της Ένωσης.

59 Η διαπίστωση που διατυπώνεται στην προηγούμενη σκέψη της παρούσας απόφασης ισχύει και για την περίπτωση που ο μηχανισμός αυτός δεν θα τροποποιούνταν erga omnes, όπως ζητεί εν προκειμένω η Tiberis, αλλά μόνον υπέρ συγκεκριμένου δικαιούχου, όπως η Tiberis. Πράγματι, η έγκριση της εφαρμογής καθεστώτος κρατικών ενισχύσεων, την οποία χορήγησε η Επιτροπή με την απόφασή της να μη διατυπώσει αντιρρήσεις, ισχύει μόνον εφόσον έχουν τηρηθεί όλα τα στοιχεία που έλαβε υπόψη το θεσμικό όργανο με την απόφαση αυτή προκειμένου να εκτιμήσει τη συμβατότητα του καθεστώτος ενισχύσεων με την εσωτερική αγορά (βλ., κατ’ αναλογίαν, απόφαση της 31ης Ιανουαρίου 2023, Επιτροπή κατά Braesch κ.λπ., C-284/21 P, EU:C:2023:58, σκέψη 83). Επομένως, καθεστώς ενισχύσεων το οποίο τίθεται σε εφαρμογή σε ατομικό επίπεδο, χωρίς να αντιστοιχεί στο καθεστώς ενισχύσεων που κοινοποιήθηκε και εγκρίθηκε από την Επιτροπή, θα μπορούσε επίσης να θεωρηθεί «νέα ενίσχυση», κατά την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο γ′, του κανονισμού 2015/1589 (βλ., κατ’ αναλογίαν, απόφαση της 31ης Ιανουαρίου 2023, Επιτροπή κατά Braesch κ.λπ., C-284/21 P, EU:C:2023:58, σκέψη 86).

60 Πάντως, το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι η θέσπιση κρατικής ενίσχυσης δεν μπορεί να προκύψει από δικαστική απόφαση, δεδομένου ότι προϋποθέτει εκτίμηση σκοπιμότητας ξένη προς τα καθήκοντα του (πρβλ. απόφαση της 12ης Ιανουαρίου 2023, DOBELES HES, C-702/20 και C-17/21, EU:C:2023:1, σκέψη 76).

61 Εξάλλου, είναι αληθές ότι, με τις σκέψεις 121 και 122 της απόφασης της 12ης Ιανουαρίου 2023, DOBELES HES (C-702/20 και C-17/21, EU:C:2023:1), το Δικαστήριο επισήμανε, αφενός, ότι, στην περίπτωση κατά την οποία το εθνικό δικαστήριο επιλαμβάνεται αιτήματος για την καταβολή ενίσχυσης η οποία είναι παράνομη λόγω μη κοινοποίησής της στην Επιτροπή, το εθνικό δικαστήριο, ασκώντας το καθήκον ελέγχου των κρατικών ενισχύσεων που το δίκαιο της Ένωσης του αναθέτει, οφείλει καταρχήν να απορρίψει το αίτημα, και, αφετέρου, ότι μια απόφαση του εθνικού δικαστηρίου η οποία υποχρεώνει τον εναγόμενο να καταβάλει την επίμαχη ενίσχυση, αλλά υπό την επιφύλαξη της προηγούμενης κοινοποίησής της στην Επιτροπή, εκ μέρους των αρμόδιων εθνικών αρχών, και της συγκατάθεσης ή της λογιζόμενης συγκατάθεσης του θεσμικού οργάνου, μπορεί επίσης να αποτρέψει την καταβολή νέας ενίσχυσης κατά παράβαση του άρθρου 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, καθώς και του άρθρου 2, παράγραφος 1, και του άρθρου 3 του κανονισμού 2015/1589.

62 Ωστόσο, η νομολογία αυτή δεν μπορεί να εφαρμοστεί στην υπόθεση της κύριας δίκης και, ως εκ τούτου, δεν μπορεί να τεθεί υπό αμφισβήτηση η διαπίστωση που απορρέει από τα στοιχεία που εκτίθενται στις σκέψεις 52 έως 60 της παρούσας απόφασης. Στην υπόθεση της κύριας δίκης, το

εθνικό δικαστήριο δεν μπορεί, στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του να εκδικάσει την προσφυγή της κύριας δίκης, να αποτρέψει την καταβολή νέας ενίσχυσης κατά παράβαση του άρθρου 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, καθώς και του άρθρου 2, παράγραφος 1, και του άρθρου 3 του κανονισμού 2015/1589. Πράγματι, όπως προκύπτει από τη σκέψη 58 της παρούσας απόφασης, για κάθε τροποποίηση του μηχανισμού αρνητικού κινήτρου ισχύει η υποχρέωση κοινοποίησης κατά το άρθρο 108, παράγραφος 3, ΣΛΕΕ, η δε εκτίμηση της συμβατότητας της τροποποίησης με την εσωτερική αγορά εμπίπτει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Επιτροπής υπό τον έλεγχο των δικαιοδοτικών οργάνων της Ένωσης.

63 Από το σύνολο των προεκτεθέντων προκύπτει ότι το δίκαιο της Ένωσης δεν επιτρέπει στο αιτούν δικαστήριο να εκτιμήσει αν ο επίμαχος στην υπόθεση της κύριας δίκης μηχανισμός αρνητικού κινήτρου είναι συμβατός με τις διατάξεις του άρθρου 3 της οδηγίας 2009/28 ή του άρθρου 4 της οδηγίας 2018/2001, δεδομένου ότι ο μηχανισμός αυτός συνδέεται άρρηκτα με τη λειτουργία του καθεστώτος κρατικών ενισχύσεων το οποίο η Επιτροπή κήρυξε συμβατό με την εσωτερική αγορά με την απόφαση SA.43756.

64 Κατά συνέπεια, η ερμηνεία του άρθρου 3 της οδηγίας 2009/28 ή του άρθρου 4 της οδηγίας 2018/2001 δεν είναι λυσιτελής για την επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης.

65 Εκ των ανωτέρω συνάγεται ότι η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως είναι απαράδεκτη.

Επί των δικαστικών εξόδων

66 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τέταρτο τμήμα) αποφαίνεται:

Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως που υπέβαλε το Consiglio di Stato (Συμβούλιο της Επικρατείας, Ιταλία) με απόφαση της 8ης Αυγούστου 2023 είναι απαράδεκτη.

(υπογραφές)